

аз

**аналітичні
записки**

2014

червень

**Дарина
СОКОЛОВА**

Міжнародні організації: чи здатні вони гарантувати мир і безпеку на планеті?

**Міжнародні
організації**

аз

Фонд «Демократичні ініціативи
імені Ілька Кучеріва»

Міжнародні організації: чи здатні вони гарантувати мир і безпеку на планеті?

ООН

Дарина СОКОЛОВА,

молодший експерт політико-правових програм
Центру Разумкова

Згідно з Єдиним державним реєстром міжнародних організацій, наша держава є членом 75 таких утворень¹. Кожна з них опікується різною проблематикою, як то: міжнародною безпекою, захистом прав і свобод людини, територіальної цілісності та недотор-

каності державних кордонів, створенням та підтримкою ринкової економіки, розвитком і захистом культури, освіти тощо.

В контексті дестабілізації ситуації в Україні можливість вирішити нинішню кризу в державі багато хто з експертів та політиків вбачають у посередництві міжнародних організацій. Останніми місяцями Україна та ситуація в ній посіли першочергове місце в порядку денному ключових міжнародних організацій, що опікуються миром і безпекою в світі – ООН, Ради Європи та ОБСЄ. Разом з тим, активна позиція цих організацій у вирішенні української кризи до сьогодні не призвела навіть до найменшої деескалації конфлікту. Тож і постає питання ефективності міжнародних інституцій у геополітичних реаліях 21 століття. На прикладі трьох вищезазначених організацій і їх залученості у розв'язання українсько-російської кризи ми спробуємо зрозуміти, чи може світова спільнота сьогодні використовувати вплив міжнародних організацій для захисту миру та безпеки на планеті чи їхня реальна ефективність стала ілюзією, а самі вони – деякою мірою анахронізмом.

Варто зазначити, що розвиток міжнародних організацій позначився, насамперед, двома світовими війнами та необхідністю гарантувати мир та безпеку на планеті й неповторення трагічного досвіду. Так, унікальна за своїми розмірами Організація Об'єднаних Націй (ООН) була заснована 1945 року після завершення Другої світової війни представниками 51 країни з метою підтримки миру і безпеки у всьому світі, розвитку дружніх відносин між країнами та сприяння соціальному прогресу, поліпшенню умов життя і стану справ у галузі прав людини. Її унікальний характер та покладені Статутом повноваження дають Організації змогу провадити діяльність з широкого кола питань, будучи для своїх 193 держав-членів форумом, який дозволяє їм через Генеральну асамблею, Раду безпеки, Економічну і соціальну раду та інші органи і комітети Організації висловлювати свої погляди.

Як зазначено в Статуті Організації², Рада безпеки уповноважена «розслідувати будь-який спір або будь-яку ситуацію, яка може призвести до міжнародних ускладнень, а та-

кож для визначення того, чи може продовження цього спору або ситуації загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки». Вона «визначає існування будь-якої загрози миру, його порушення або акту агресії і робить рекомендації або вирішує, які заходи слід вжити для підтримки чи відновлення міжнародного миру і безпеки». Рада має право застосовувати примусові заходи до держав, що порушують міжнародний мир і безпеку, в тому числі заходи, пов'язані із застосуванням збройної сили. Стаття 25 Статуту ООН твердить: «Члени Організації погоджуються, відповідно до цього Статуту, підкорятися рішенням Ради безпеки і виконувати їх». Таким чином, рішення РБ є обов'язковими для всіх держав, оскільки в даний час членами ООН є практично всі загальноновизнані держави Земної кулі. При цьому всі інші органи ООН можуть виносити лише рекомендаційні рішення.

На практиці діяльність Ради безпеки ООН з підтримки миру та безпеки полягає у визначенні тих чи інших санкцій проти держав-порушників (включаючи військові операції

¹ Єдиний державний реєстр міжнародних організацій. Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register>

² Статут ООН. Режим доступу: <http://www.un.org/ru/documents/charter/index.shtml>

проти них); введенні миротворчих формувань у зони конфлікту; організації постконфліктного врегулювання, зокрема, введення міжнародної адміністрації в зоні конфлікту. Коли до Ради надходить скарга щодо загрози миру, вона зазвичай рекомендує сторонам спочатку спробувати досягти згоди мирними засобами. Рада може:

- встановлювати принципи досягнення подібної згоди;
- в деяких випадках проводити розслідування і здійснювати посередництво;
- відряджати місії;
- призначати спеціальних посланників;
- просити Генерального секретаря надати послуги для досягнення мирного вирішення спору.

Якщо той чи інший спір призводить до військових дій, то Рада прагне передусім якомога швидше покласти їм край. У цьому разі Рада може:

- давати вказівки про припинення вогню, які можуть допомогти не допустити ескалації конфлікту ;
- направляти військових спостерігачів або

сили з підтримання миру з метою допомогти знизити загострення напруженості, роз'єднати протиборчі одна одній сили і створити спокійну обстановку, що дає змогу шукати шляхи мирного врегулювання.

Крім цього, Рада може звернутися до примусових заходів, зокрема:

- введення економічних санкцій, збройового ембарго, фінансових штрафів та обмежень і заборон на поїздки;
- розриву дипломатичних відносин;
- блокади ;
- колективних військових заходів.

Статут³ ООН наділяє головною відповідальністю з підтримання міжнародного миру і безпеки саме Раду безпеки, яка може збиратися в будь-який час за наявності загрози миру. Держава, яка є членом Організації Об'єднаних Націй, але не перебуває в членстві Ради безпеки (наприклад, випадок України), може брати участь, без права голосу, в обговореннях, коли Рада вважає, що розглядається питання, яке зачіпає інтереси цієї держави. Так, останнім часом ми могли

спостерігати неодноразові засідання Ради безпеки ООН за участі представника нашої держави, оскільки причиною скликання Ради була ситуація в Україні. Однак вигідну для України резолюцію ухвалити не вдається, позаяк Росія, як постійний член Ради безпеки ООН, має право вето, чим активно й користується. **Власне, в праві вето і приховано підводні камені неефективності ООН.** Адже, згідно зі статутом Організації, до складу Ради безпеки входять 5 постійних членів (Велика Британія, Росія, КНР, США, Франція) і 10 непостійних, що їх Генеральна асамблея ООН обирає за географічним принципом. Рішення Ради безпеки (крім процедурних) вимагають 9 голосів з 15, включаючи голоси, які збіглися, всіх постійних членів. Це означає, що кожному з п'яти постійних членів РБ належить право вето щодо рішень Ради. При цьому утримання постійного члена від голосування не вважається перешкодою для ухвалення рішення. Очевидне те, що в разі, якщо одна з країн-постійних членів є прямо зацікавленою стороною того чи іншого конфлікту (як Росія в нашому разі), право вето дає

їй змогу не допустити ухвалення рішення, що її не влаштовує.

Варто зазначити, що всі п'ять постійних членів в той чи інший час існування Організації використали своє право вето. Якщо один з постійних членів не повною мірою згоден з пропонованою резолюцією, однак не бажає вдатися до свого права вето, він може утриматися при голосуванні і, таким чином, дати можливість затвердити резолюцію, якщо за неї буде подано необхідні дев'ять голосів.

Постійні члени Ради безпеки ООН – Велика Британія, США, Китай і Франція – виступили із заявами після того, як РФ заблокувала проект резолюції з засудженням тоді ще лише запланованого на 16 березня референдуму про статус Криму. Так, представник США С. Пауер заявила, що хоча «відповідно до Статуту ООН Росія має право накладати вето на резолюцію в Раді безпеки, однак вона не може накладати вето на правду»⁴. Незмога вирішити українську кризу з новою силою акцентувала увагу міжнародного співтовариства на необхідності реформування Ради безпеки ООН. В цьому контексті представ-

³ Статут ООН. Режим доступу: <http://www.un.org/ru/documents/charter/index.shtml>

⁴ http://zik.ua/ua/news/2014/03/27/rosiya_nyni_ne_zmozhe_naklasty_veto_na_rezolyutsiyu_oon_prote_tse_ne_dopomozhe_zmi_474419

Рада Європи

ник України в ООН вже виступив з заявою про ініціювання найближчим часом питання про реформування Організації. Оскільки кількість викликів миру і безпеці на планеті дедалі зростає, ці пропозиції вже давно лунають: вони стосуються, насамперед, реформування складу, повноважень та процедури ухвалення рішень у Раді безпеки ООН.

У 2013 році, реагуючи на сирійську кризу, Президент Франції, країни – постійного члена Ради безпеки ООН, Ф. Олланд заявляв, що має бути встановлено новий «кодекс поведінки», відповідно до якого п'ять постійних держав-членів Ради безпеки ухвалюють рішення відмовитися від свого права вето у разі масових злочинів⁵. Ця позиція була підтримана міністром іноземних справ Франції Л. Фабіусом у його статті⁶, присвяченій цій проблемі, де він робив акцент на тисячі смертей у Сирії, які унеможливають відсутність реагування на неспроможність ООН забезпечувати мир на планеті. Акцентуючи на важливості поступово розширювати Раду безпеки ООН, міністр стверджував, що постійні члени Ради безпеки мають взяти на

себе взаємні зобов'язання відмовитися від свого права вето, якщо розглядувана проблема стосуватиметься масових злочинів. Аби оцінити, чи справді йдеться про масовий злочин, Л. Фабіус пропонував, щоб Генеральний секретар ООН на прохання принаймні п'ятдесяти держав-членів виносив рішення про характер злочину.

Очевидно, що ситуація в Україні підтвердила певність французької політичної верхівки бути одним з ініціаторів реформування Ради безпеки ООН, оскільки у вересні 2014 р. під час Генеральної асамблеї ООН Франція планує скликати зустріч, на якій обговорюватимуться заходи реагування на випадки масових злочинів, тобто, йтиметься про **перешкодження використанню постійними членами Радбезу ООН права вето у випадках масових злочинів. Щоправда, постає риторичне запитання, чи достатнім буде відмінити право вето країн лише в цьому разі.** Адже запобіжні заходи трагедії та її наслідкам мали б набагато більше сенсу. Що ж до широковідомої підтримки Генасамблеєю ООН резолюції, в якій визнається

непорушність територіальної цілісності України 100 країнами-членами Організації, то не варто забувати, що вона мала лише декларативний характер. Адже рішення Генасамблеї не має зобов'язальної сили, як рішення Ради безпеки, а носить лише консультативний характер.

Рада Європи – міжнародна організація, яка сприяє співробітництву між усіма країнами Європи в сфері стандартів права, прав людини, демократичного розвитку, законності та культурної взаємодії. Була заснована 1949 року як відповідь на закінчення Другої Світової війни та є найстарішою в Європі міжнародною організацією. До її складу входять 47 держав, в яких проживає більш як 800 млн громадян. Варто наголосити, що Рада Європи – цілковито самостійна організація, яка не входить у систему ЄС, що своєю чергою нараховує лише 28 держав. Щоправда, на відміну від ЄС, **Рада Європи не може видавати обов'язкові закони.** Найстаріший в Європі орган міжпарламентської співпраці, Парламентська асамблея Ради Європи, був заснований практично одночасно з РЄ, однак **він відіграє лише консультативну роль.**

Рада Європи також не лишилася осторонь кризи в Україні і провела свою Квітневу сесію ПАРЕ, що відбулась з 7 по 11 квітня у Страсбурзі, під акомпанемент кризи в Україні та військової агресії проти неї Росії. Ця,

⁵ Droit de veto à l'ONU : vers l'abolition d'un privilège http://www.lemonde.fr/idees/article/2013/10/10/droit-de-veto-a-l-onu-vers-l-abolition-d-un-privilège_3493657_3232.html

⁶ «Réformer le droit de veto au Conseil de sécurité», par Laurent Fabius http://www.lemonde.fr/idees/article/2013/10/04/reformer-le-droit-de-veto-au-conseil-de-securite-par-laurent-fabius_3489782_3232.html

можна сказати, найважливіша на сьогодні сесія для України з початку її членства в Організації, була позначена двома основними подіями: **різким засудженням анексії Криму та призупиненням права голосу делегації Російської Федерації**. Відбулися термінові дебати щодо загрози функціонуванню демократичних інститутів в Україні в контексті останніх подій в країні. Крім того, Парламентська асамблея переглянула повноваження делегації Російської Федерації.

На сесії ПАРЕ було ухвалено резолюцію, що базувалася на доповіді «Останні події в Україні: загрози функціонуванню демократичних інститутів», підготовленої співдоповідачами Комісії ПАРЕ з моніторингу. Резолюція стосовно України була підтримана 154 голосами, 26 делегатів ПАРЕ висловилися «проти», 14 делегатів утрималися.

Серед іншого, Парламентська асамблея визнала «так званий референдум» в Криму неконституційним. Таким чином, його підсумки «про приєднання Криму до РФ є також незаконними, не мають юридичної сили і не визнаються Радою Європи». В резолюції на-

голошується, що «жоден з використовуваних Російською Федерацією у виправдання своїх дій аргументів не підтверджується фактами і доказами, а також що рух за відділення та інтеграцію Криму в Російську Федерацію про-вокувався та підбурювався російською владою під прикриттям військової інтервенції».

Асамблея повністю визнала легітимність нової влади в Києві і Верховної Ради, а також «законність їхніх рішень» і висловила жаль у зв'язку зі спробами піддати сумніву легітимність нової влади, оскільки вони лише дестабілізують ситуацію в країні». Зазначалося, що поділ країни на Схід і Захід «носить, перш за все, політичний характер, незалежно від наявних історичних і культурних відмінностей». Виступаючи проти федералізації, резолюція рекомендує владі розробити «інклюзивну стратегію зміцнення місцевих і регіональних влад і децентралізації влади». ПАРЕ вважає, що зміна влади відкрила вікно можливостей для демократичного розвитку України. Асамблея закликала Верховну Раду запровадити необхідні конституційні поправки для встановлення оптимального балансу пов-

новажень між президентом і законодавчою владою і привести Конституцію країни у повну відповідність до стандартів Ради Європи. Насамкінець, в резолюції зазначається, що «всі випадки загибелі людей і всі порушення прав людини, що мали місце під час подій на Євромайдані, повинні бути розслідувані, а винні, включаючи керівних осіб, мають бути притягнуті до відповідальності»⁷.

Другою важливою подією квітневої Парламентської асамблеї стало призупинення права голосу російської делегації, а також її права бути представленою в керівних органах Асамблеї та брати участь у місіях зі спос-тереження за виборами до закінчення сесії 2014 року (до 26 січня 2015 року). Таке рішення було прийняте після підтримки 145 голосами «за» (21 «проти» і 22 «утрималися») резолюції, в якій ПАРЕ стверджує, що військова окупація території України, загроза збройного втручання, визнання результатів незаконного референдуму і приєднання Криму «є, поза всяких сумнівів, грубим порушенням міжнародного права». До того ж «анексія Росією Криму, безсумнівно, суперечить

Статуту Ради Європи» і зобов'язанням Російської Федерації, взятим нею під час вступу до Організації в 1996 році. Важливо зауважити, що комітет ПАРЕ вирішив винести на голосування саме пропозицію про тимчасове позбавлення Росії права голосу, відхиливши жорсткішу пропозицію про припинення повноважень російської делегації в ПАРЕ, що лунала від низки політиків.

Порівняно з попередніми сесіями представники українського парламенту в ПАРЕ, що представляють різні політичні сили, були єдині у своєму намаганні донести до інших парламентарів факт безпрецедентної агресії Росії проти України. В свою чергу, російська делегація, щодо якої передбачалось призупинення її права голосу, з'явилася у ПАРЕ в розширеному складі, була надзвичайно активна на засіданнях комітетів ПАРЕ, вела активну роботу в кулуарах з парламентарями-представниками країн, що могли б підтримати російську позицію (Сербія, Вірменія, окремі представники Молдови, Угорщини, що виступали співавторами вигідних Росії поправок до резолюцій ПАРЕ). Українські

⁷ Резолюція ПАРЕ 1988(2014) «Останні події в Україні: загрози функціонуванню демократичних інститутів». Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20873&lang=en>

ОБСЄ

дипломати в Страсбурзі провели активну роботу, що передувала Квітневій сесії і роботі в комітетах ПАРЄ. Першочерговий варіант резолюції щодо ситуації в Україні повністю влаштовував українську сторону, і основною метою було не допустити ухвалення поправок, ініційованих російською стороною (жодна з таких поправок підтримана не була).

Риторика російських делегатів викликала різке несприйняття парламентарів і оцінювалась як елемент російської пропаганди. Загалом, російська делегація трималася відособлено, часто під час обговорення резолюції щодо України поводи́ла себе агресивно, демонструючи незгоду з переважною кількістю представників ПАРЄ, що висловлювали свою підтримку Україні. Вони ж, у свою чергу, наголошували, що Росія під керівництвом В. Путіна живе та діє методами 19 сторіччя, що неприпустимо для країни-члена Ради Європи. А тому ситуація, що склалася в Україні, є прикладом справжнього виклику для всього європейського континенту та його стабільності.

В контексті аналізу ефективності Ради

Європи у вирішенні української кризи треба зазначити, що Організація запізнюється в реагуванні на виклики міжнародній безпеці і безпеці країн-членів. Сьогодні все частіше висловлюються думки, що криза, пов'язана з інтервенцією Росії в Україну, стала можливою, оскільки в 2008 році під час грузинсько-російського конфлікту Європа загалом і Рада Європи зокрема діяла за принципом *laissez-faire* і залишила Росію безкарною. Думки експертів і політиків представляють два погляди: перший полягає в тому, що Росію треба було жорстко покарати за вторгнення в Грузію, і тоді кримський сценарій не мав би місця. Інші висловлюються за те, що повна ізоляція Росії унеможливить діалог з нею і лише посилить міжнародну напругу. Сьогодні ми бачимо повторення грузинського сценарію в Україні, тільки українсько-російський конфлікт все частіше називають найбільшою європейською кризою після падіння Берлінського муру. Нині Україна посідає чільне місце в порядку денному Ради Європи, генеральний секретар Організації, голова ПАРЄ, члени комітетів постійно по-

рушують українське питання, приїжджають з візитами в нашу державу, закликають всі сторони конфлікту до порозуміння. Однак позитивного результату від такої м'якої політики ми не спостерігаємо і, очевидно, що він не з'явиться. Беручи до уваги той факт, що Рада Європи не може видавати обов'язкові закони, стає очевидним, що **єдиним справді серйозним механізмом Організації є введення обмежень для її країн-членів, аж до позбавлення в ній членства**, до чого, як продемонстрував приклад РФ під час Квітневої сесії ПАРЄ, на сьогоднішній день Рада Європи не готова.

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) – найбільша в світі регіональна безпекова організація. В 1975 році було засновано тоді ще Нараду з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ). У січні 1995 року НБСЄ набула офіційного статусу міжнародної організації і була перейменована на ОБСЄ. Організація нараховує 57 держав-учасниць з Північної Америки, Європи й Центральної Азії, що поділяють свої підходи до безпеки, розглядаючи три її виміри: військово-політичний, економіко-екологічний та людський. Особливістю Організації є наявність у неї польових операцій, які функціонують безпосередньо у деяких державах-учасниках та на їхній запит надають необхідну допомогу. Рішення в ОБСЄ ухвалюють консенсусом⁸.

Нинішня криза в Україні збіглася з головуванням Швейцарії в Організації, минулого ж року саме Україна несла на собі місію головування в ОБСЄ. З самого початку кризової ситуації в Україні ОБСЄ відреагувала, з тим щоб забезпечити мир та безпеку в регіоні. Окрім іншого, згідно з рішенням ОБСЄ

⁸ Організація з безпеки та співробітництва в Європі. Режим доступу: <http://svit.ukrinform.ua/organizations.php?page=e-obse.htm>

за Віденським документом-2011 про захо-
ди зміцнення довіри та безпеки, до України
було направлено групу міжнародних вій-
ськових інспекторів для спостереження за
розвитком ситуації на сході країни, яких 25
квітня сепаратисти Слов'янська взяли у по-
лон. Нещодавнім важливим кроком Органі-
зації на шляху до врегулювання українсько-
го питання стала запропонована «дорожня
карта» для стабілізації ситуації в Україні. Її
ключовими принципами є пошук компромісу
та діалог. Відтак, постає питання, що ми по-
рушували вище, аналізуючи й кроки ООН: чи
в змозі такого роду документи сприяти де-
ескалації конфлікту, коли далеко не всі його
сторони готові і хочуть вести чесний діалог?

«Дорожня карта» була підтримана усіма
країнами, які підписали Женевську заяву, –
Україною, РФ, США та ЄС. Вона показує, за
словами чинного голови ОБСЄ, міністра за-
кордонних справ Швейцарії Д. Буркхальтера,
«прагматичний шлях від логіки ескалації до
логіки кооперації», що має бути здійснений
за допомогою чотирьох ключових блоків. А
саме – відмови від насильства, роззброєння,

національного діалогу та проведення пре-
зидентських виборів 25 травня 2014 року.
З першого погляду, документ логічний і вива-
жений для всіх сторін конфлікту. Українська
дипломатія заявила, що в «дорожній карті» є
елементи, що потребують певного уточнення,
а тому, вимагають обговорення. Наголошу-
валось також і на тому, що «дорожня карта»
має враховувати погляди всіх учасників пе-
реговорів і, насамперед, України. При цьому
дипломат зазначив, що Україна вже поча-
ла виконувати зобов'язання за документом,
адже на той час у Верховній Раді уже плану-
валось провести 15 травня 2014 р. перший
загальноукраїнський круглий стіл національ-
ної єдності⁹.

Зауважмо, що з початку обговорення «до-
рожньої карти» існувало два її варіанти –
український і російський. Логічно, з різними
акцентами. Але його слабкість, а відповід-
но, і слабкість усієї організації ОБСЄ поля-
гає в тому, що ухвалений документ багатий
на різного роду стандартні для міжнародних
організацій заклики до діалогу і порозумін-
ня. Пропонується перевести конфлікт з вули-

ці за стіл перемовин, налагодити представ-
ництво різних сторін конфлікту, проводити
круглі столи за участю представників ОБСЄ,
здійснити роззброєння і провести легітимні
та представницькі вибори. Так, за словами
Д. Буркхальтера, «дорожня карта» спрямо-
вана на підтримку зусиль українського уряду
у забезпеченні сприятливих умов для прове-
дження справедливих і вільних виборів Пре-
зидента України, призначених на 25 травня». Разом з тим, сьогодні надзвичайно важко
прогнозувати, що завдяки «дорожній карті»,
яка виступає ключовим інструментом ОБСЄ,
покликаним стабілізувати ситуацію в Україні,
буде досягнуто деескалації конфлікту. Разом
з тим, внутрішньополітичний діалог, ініційо-
ваний ОБСЄ, очевидно, сприятиме прогресу
на шляху до порозуміння.

Важливість участі ключових міжнародних
організацій у вирішенні світових – як безпе-
кових, так і іншого роду криз – сьогодні аж
ніяк не має бути знівельована. Насамперед
тому, що залучення незалежних посередни-
ків, роль яких вони і відіграють, **підвищує
відповідальність усіх сторін конфлік-**

ту. Водночас не можна забувати про над-
важливі фактори, які унеможливають ви-
користання міжнародними організаціями
їхніх сил у деескалації конфліктів на повну
потужність. По-перше, сильніша країна-гра-
вець, що є зацікавленою стороною, буде
мати більше ресурсів різного характеру для
забезпечення вигідної їй позиції в організа-
ції. По-друге, серйозною проблемою є де-
кларативність більшості заяв і резолюцій,
схвалюваних міжнародними організаціями, а
також їх необов'язковий до виконання харак-
тер. Насамкінець, треба говорити про важ-
ливість реформування складів міжнародних
організацій, повноважень країн, процедури
вироблення рішень. Очевидним є і той факт,
що ініціювання реформування інституту між-
народних організацій має підтримуватися
не тільки більшістю країн планети, а й пере-
довсім ключовими країнами-акторами, адже
саме вони виступають стейкхолдерами сві-
тового порядку 21 століття.

⁹ МЗС України: «Дорожня карта» ОБСЄ вимагає уточ-
нень. Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3362335-mzs-ukrainy-dorozhnia-karta-obsie-vymahaie-utochnen>

аналітичні записки

Міжнародні організації

Інформаційно-аналітичне видання
«Аналітичні записки»

Тема:

«Міжнародні організації: чи здатні вони гарантувати мир і безпеку на планеті?»

Видання здійснено в рамках проекту «Громадський соціологічний Консорціум» за фінансової підтримки Європейського Союзу, програми Matra Посольства Королівства Нідерландів, Міжнародного Фонду «Відродження», а також у рамках проекту «Стимулювання діалогу щодо транзитних процесів» за фінансування Національного фонду підтримки демократії США.

Автор: Дарина СОКОЛОВА,
молодший експерт політико-правових програм
Центру Разумкова

Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва»
Для листів: а/с В-271, м. Київ, 01001, Україна
Телефон: (380 44) 581-3317
E-mail: dif@dif.org.ua
<http://www.dif.org.ua>

При передруку або частковому використанні матеріалів посилання на Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» обов'язкове.

© Благодійний фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», 2014

Поліграфічні послуги: ФОП І.П.Артюшенко
Адреса друкарні:
Вул. Виборзька, 84 м.Київ, Україна
+380 442277817; +380503588088
Формат 84x104/16. Папір крейд.
Тираж 150 прим.

2014

червень

Фонд «Демократичні ініціативи
імені Ілька Кучеріва»

